

AZ ÚT

Folyóirat a lelkipásztori és nevelői munka számára

VI. ÉVFOLYAM.

Alapította :

1924.

6. SZÁM.

RAVASZ LÁSZLÓ

JÚNIUS.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TARTALOM:

Tartozás és kegyelem. (I. L.) — *Vallásos nevelés* : A vasárnapi iskola új éve. (I. L.) Vasárnapi iskolai vezérfonal. — *Tudomány — Világnézet*. Új programmkövetelések a prot. theológiában. (T. S.) A millenisták agitatórikus tevékenysége. (Gergely Ferenc.) — *Egyházi szemle* : Három év. (M. S.) Lelki szervezetlenség. (I.) — Szerk. üzenetek.

SZERKESZTIK ÉS KIADJÁK:

Dr. IMRE LAJOS

Dr. MAKKAI SÁNDOR

Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik :
július és augusztus kivételével
minden hónapban

Felelős szerkesztő :
Dr. Imre Lajos.
Kiadóhivatal :
Cluj Kolozsvár, C Victoriei 38.

Előfizetési ára :
Egész évre --- 150 Lei.
Egyes szám ára :--- 15 Lei.

„Az ÚT” kiadásában eddig megjelentek:

„Az Út” könyvtára:

2. A ref. presbiter kis ká-
téja: III. kiadás. Ára — 2 L
 3. Néprajzi feladatok —
Erdélyben. Ára — — 5 L.
 4. „Maradj velem” Ima-
könyv. Ára kötve — — 35 L.
- Ravasz László*: „Az ember-
élet útjának felén”. Beszé-
dek, cikkek, előadások.
Ára — — — — — 150 L.
- Makkai Sándor*: Élet feje
delme. Elbeszélések. Ára
bérmentve — — — — 45 L.
- Törzslap. Vas. iskolák szá-
mára* Ára — — — — 50 b.
- „Az én kicsinyeim” Gyer-
mektraktátus Ára — — 50 b.

„Ünnapnapok”

- Népies traktátusok Egy füzet ára
2 Lei. Egy sorozat (10 darab)
ára 20 Lei.
1. *Makkai S.*: Az Eszter padja.
(Elbeszélés)

2. *Vallásos költemények.*
3. *Br. Hacke Károlyné*: Anyák
könyve.
4. *Tavaszy Sándor*: Kálvin János
élete.
5. *Gyallay D.*: Mindenre sor
kerül.
6. *Órhelyi J.*: A vasár
napi iskoláért. Gyer-
mek-színdarab.
7. *Baksay Sándor*:
Egy kopott napló-
ból. Elbeszélés.
8. *Baksay Sándor*:
A hazugság — ha-
zugság. Elbeszélés.
9. *Vásárhelyi János*:
A szülők öröme.
Színdarab.
10. *Derzsi Endre*: A
magad értelmére
ne támaszkodjál
(Füzet a millenisták
ellen.)

nyomás alatt.

Hol az igazság?

Kálvinista Kálmán és Adventista
András beszélgetése. Kitünő irat
az adventisták tévtanai ellen.
Ára 5 lei.

Tartozás és kegyelem.

Róm. 4 : 1—5.

Itt Pál azt magyarázza, hogy *cselekedetekből nem lehet megigazúlni*. Ábrahám sem abból igazult meg. Ha képes lenne az ember tökéletes cselekedetre, akkor nem volna szükség igazságra, még kevésbé kegyelemre, mert kiérdemelt fizetés gyanánt, tartozás szerint volna részünk abban, amit most kegyelemből kapunk. A kegyelemből hit által való megigazulás az alapvető tapasztalat a ker. ember életében. Milyen *nyomorúlt, üzleties lenne az egész világunk*, ha nem ingyen kapnánk, hanem kiérdemelnénk a jutalmat. Az Isten és ember közötti viszony egészen mássá lenne. Az ember, aki tartozást vár, követelőző, kemény, kíméletlen. Ilyen lenne az ember Istennel szemben. Megakasztaná a hozzá való közeledést. De ép ilyenné tenne bennünket a *mindennapi életben*. Nem ismernénk a szeretet hatalmát és erejét, mert ami szeretetből fakad az nem néz a tartozásra, többet ad, mint amennyit kap, nem azért adja, mert tartozik vele, hanem mert lényege, hogy adjon. És innen látjuk, hogy nemcsak *mi nem vagyunk képesek* arra, hogy megfeleljünk Isten követelményeinek és sohasem lehetünk abban a helyzetben, hogy követelhessünk tartozás szerint valamit Istentől: hanem a cselekedetből való megigazulás gondolata *ellenkezik is Isten* lényegével, mely lényeg a szeretet, az ingyen adó, bűnösön könyörülő kegyelem. Menynyire ellenkeznék Isten lényegével, jellemével, hogy nekünk csak annyit adjon, amennyire rászolgáltunk. Meg volna fosztva Isten attól, hogy kitárhassa lelkét előttünk, hogy ideadhassa magát nekünk. De az egész *isteni tervvel* nem találna ez a gondolkozásforma. Isten azáltal akar megnyerni bennünket épen, hogy saját magát adja és sokkal többet ad, mint reméljük. Csak úgy válthatta meg a világot, hogy azt adta érte, akinek egy hajszála drágább volt, mint a világ egészen. Nincs megváltás, nincs megújulás, üdvösség, ha nincs kegyelem. De nincs *haladás*, hitbeli növekedés sem, mert minden fejlődést, tökéletesedést kell vezetnie valakinek, aki nagyobb, tökéletesebb mint a másik, egy ilyen esetben pedig Isten és ember között semmi különbség nem volna. *Nem hatolhatnánk*

be Isten lényegébe, nem értenék meg akaratát, nem merithetnénk lelkéből és erejéből.

A kegyelemből való megigazulás tapasztalata a ker. élet kiinduló pontja és fundamentuma. S amint így Isten egész üdvterve erre van felépítve, így épül fel azon a *mi ker. életünk és a munkánk is.*

A személyes élet *legelső tapasztalata* az, hogy *tartozás szerint nem remélhetünk semmit.* Sok ker. ember baja az, hogy *munkálkodni akar* s ezáltal akarja megszerezni a kegyelmet. Azt hiszi, hogy kidolgozhatja, kialakíthatja saját maga az életét, leszokhat hibáiról, leküzdheti bűneit, elsajátíthatja a jót. E tekintetben csak *Ábrahámra* kell néznünk. Leszámítva egy helytelenséget sokkal közelebb élt Istenhez, mint mi csak el is gondolhatnók. Barátjának nevezte Isten. Engedelmeskedett neki, nagy áldozatokat vállalt érte. Annyira egy volt Istennel, hogy mi azt el sem tudjuk gondolni. Mégis e tökéletes cselekedetei dacára, nem ezekből igazult meg Ábrahám, hanem hitéből kegyelem által, valami olyan által, ami nem volt az övé, nem tőle származott, nem volt benne érdeme. A legtöbb ker. ember ott véti el az életét már kezdetben, hogy az *első lépést maga akarja megtenni.* Keres valamit magában, amire építhessen és hivatkozhassek erdem gyanánt, ami alapján kérhesse a kegyelmet. De az ilyen nem kegyelem, hanem tartozás lenne és Isten előtt nem számít. Ahelyett, hogy egyenesen rábizná magát Istenre, amint van, s nem szépíteni akarná magát Isten előtt, hanem felajánlaná magát ahogy van. Az, ha keresek magamban valamit s rendszeren találok is, *nem közelebb juttat Isten lényegéhez, ellenkezőleg, távolabb visz tőle, mert Istenhez úgy lehet közelebb jutni, ha minél inkább rábizom magam és nem önmagamra.*

És ez a kísértés *állandóan megmarad*, s egy jól indult ker. életet is teljesen tönkre tehet, mert megszakítja Istennel a kapcsolatot. Nem szükséges, hogy határozottan egy bűn legyen ennek a háta mögött, sokszor egy érdem még veszedelmesebb mint a bűn, mert jóknak és tökéleteseknek tüntet fel bennünket. Az ilyen élet kezd zárkozott lenni Istennel szemben, magában bizik, tulajdonít magának valamit. Pál egyszer használja ezt a kifejezést: „véghez vinni a magunk üdvösségét“ ekkor is félreérthetetlenül nem ezt az álláspontot érti alatta, sőt azt mondja: félelemmel és rettegéssel kell ezt tenni. Ha valaki, bizonyára Pál, vagy Ábrahám hivatkozhatott volna ilyen érdemekre. Pál gondolhatta volna — hányszor gondoljuk mi más vonatkozásban — hogy régi bűneit expiálta sok küzdelme az evangéliumért és jogosan hivatkozhatott volna szenvedéseire és munkájára. De csak azon vigyázott, hogy mig másoknak prédikál, maga méltatlanná ne legyen. Tudta, hogy a ker. élet utja rábizni magunkat, hogy növekedjék és kiáradjon a kegyelem, hogy Isten nem a tartozásban és jutalomban van,

hanem a kegyelemben árasztja magát arra, aki befogadja. A kegyelem dicsősége az: megigazítja az istentelent. Ahol nincs szükség erre, ott Isten nem tud munkálkodni. Az *igazi hit tehát önátadás, rábizás*, hogy végül is a kegyelem diadalmaskodjék,

De ép így van ez a ker. munkában, s annnyival inkább a lelkipásztori munkában. Hiszen a ker. munka nem más, mint a mi hitünk kifejezése cselekedetben, kihatása, kiáradása az életbe, kapcsolata más lelkekkel. A ker. lp. munkára végzetes tévedés az a felfogás, mikor valaki úgy „munkálkodik”, amint Pál itt mondja. A lp. munka alatt sok ember máig is azt érti, hogy ő munkálkodik a gyülekezetben és ő alakítja azt. Bosszankodik, ha az a munka nem megy, nincs eredménye, akadályok állanak előtte. Akkor boldog, ha eredményről számolhat be és jutalmul sok munkájára megérte a sikert. Nem arról beszélek itt, mikor valaki alacsony haszonért dolgozik, vagy más célból. Sokkal magasabb rendű munkánál lép be ez a kísértés az életünkbe. Mikor azt hiszem, hogy rám van bízva az eredmény is. Felelősnek érzem magam róla, szinte vádolóan Istenet, hogy nem gondol eléggé az ő országa ügyével, ime az én munkámnak eredménye nincsen. Ennek a kísértésnek az a veszedelme, hogy saját magamévá teszi a munkát, elszakít Istentől és *elszakítja a munkámat Istentől*. Nem ő lesz többé benne a vezér, a kormányzó, az akaró, hanem én magam és evvel együtt kicsinyes világi lesz a munka.

Az igazi pásztori munka sokkal kevesebb hangot, erőfeszítést és sokkal több hitet kíván. Az igazi munka alap gondolata: *hinni abban, hogy Isten megigazítja az istentelent*, hogy a kegyelme azt a gyülekezetet is, mint engem magam, keresi, ott diadalmaskodni tud és akar. Az igazi munka módja a *megigazító Istennel kupcsolatba hozni a lelkeket*, megteremteni a lehetőségeit annak, hogy a lélek felkeresse és feltalálja Istent. A kegyelem napja alá helyezni a lelkek csenevész gyöngé palántáit, hogy áradjon rájuk ez a napfény és gyöngéségeiket győzze le és erősítse meg. És ez a mi hitünk, mellyel odavisszük sajátmagunkkal együtt a gyöngét, a bátortalant, amellyel megállottunk Isten előtt a mi munkánk összes gyöngéségeivel, hozzá fellebezve minden kudarcunkat, *tulajdonítatik nekünk igazságul*, s a kegyelem és igazság lelke munkálkodni kezd azokban és mibennünk. Amíg magunkban bízunk, míg munkáinkból, cselekedeteinkből akarjuk Isten országát építeni abban a gyülekezetben, addig eredménytelen lesz minden, jutalmunk saját gyöngéségeink és kudarcaink látása lesz mikor kezdünk lemondani erről, Isten dicsősége kezd kiragyogni: átvette a kegyelem a maga munkáját.

E textus magyarázata utal a különböző időben megfogadott szőlőmunkásokra, azokkal példázván a két különböző álláspont jelentőségét. A korábban megfogadott munkások azt kapták, ami őket megillette, megdolgoztak érte s mi történt?

Zugolódás, békétlenség, noha igazságtalanság nem történt velük, mégis keveselték, amit kaptak. Akik többet kaptak annál, azok megérezték a kegyelem gondolatát a gazda szavában, az utolsónak annyi mint az elsőnek. Aki elsőnek tartja magát, annak megaláztatás, aki tudja, hogy ő utolsó, annak kegyelem és dicsőség.

J.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

J. M. Sailer egyszer „Az ifjú újitó és az agg bölcsesség” címen a következő megszívlelésre méltó szavakat mondotta :

Az *újitó* : Kár, hogy nekünk újitóknak annyira meg van kötve a kezünk arra, hogy jót tehessünk egyházakban és az államokban.

A *bölcsesség* : Van egy jó, amiben senkisé megkötheti meg a kezedet, hacsak magad nem kötöd meg. Tégy csak te jót, a többi azután majd megjön magától is.

Az *újitó* : De hát hidegvérrel és télenül néztem, hogy a sötétség, az örület és az önkény mint zsarnokoskodnak a világon ? holott a bölcsességnek, a világosságnak kellene uralkodnia ?

A *bölcsesség* : Ha a sötétséget, örületet és önkényt le akarod győzni, legalább a kezdetén kezd.

Az *újitó* : Hát kezdhetem-e másutt ?

A *bölcsesség* : Eddig mindig a végén kezded Világosságot akartál magad körül, belsődben pedig mély éjszakát öleltél. Tégy róla, hogy mielőbb benned keljen föl a nap és emelkedjék delelőre. Ha azután téged eltöltött világossággal, melegséggel, termékenységgel, akkor kívüled is támad majd melegség, világosság és termékenység.

Erre az *újitó* visszavonult kunyhójába és először a saját belsejében reformált; azután pedig kunyhójában. Egy év múlva kunyhója nappá vált és világosság, melegség és áldás áradt belőle a környekre és az egész országra.

VALLÁSOS NEVELÉS.

A vasárnapi iskola új éve.

A vasárnapi iskolai munka beállítása és fölvétele olyan szép eredményekkel biztat már, hogy a következő évben újabb erővel és rendszeresebben kell hozzálátnunk. A legelső teendő természetesen az lenne, ha legalább is bármily kis csoporttal, a nyáron át is folynék a munka, hogy annak folyamatosságát, függetlenségét biztosítsuk, a jövő évtől kezdve pedig egészen új módon kezdenénk a dologhoz.

Úgy látjuk, hogy erre az új vasárnapi iskolai évre a következő teendők lennének, melyeket mindenkinek szem előtt kellene tartani és végre kellene hajtani, hogy a vas. iskolát eredményesebbé tegye:

1. A vasárnapi iskola *éve szeptembertől szeptemberig tart*, tehát minden nyári szünetelés nélkül. A nyári és egyéb vakációkra, melyek a mindennapi iskolában szükségesek, a vasárnapi iskolában egyáltalán *semmi szükség sincs*, nem lévén a gyermekre nézve olyan megterhelő és fárasztó, mint a mindennapi tanítás. Szeptemberben épúgy, mint a mindennapi iskolában, számbavennénk a gyermekeket, utána nézve, ki az, aki a nyáron nem jött, mi az oka, hogyan lehet ezen segíteni. A szeptember hónap az ideje az új, eddig még nem járt gyermekek megszerzésének is, melyre látogatásokat, a már vasárnapi iskolás gyermekeket stb. használunk fel. Számolnunk kell azzal, hogy a körülmények ezt a munkát lassanként teljesen a missziói munka módszerére fogják kényszeríteni, tehát a vasárnapi iskolás gyermekeket magunknak kell összegyűjteni, fölkeresni, összetartani, csalogatni; más gyermekek hívására felhasználni, mint azt a régi gyak. theológiában a „halászás tana“, a *halieutika* tanította. Nagyon fontos, hogy ezt a feladatot világosan lássuk és rászánjuk magunkat erre, mert ezentúl ez lesz a módja annak, hogy *bármely munkában* magunknak embereket szerezzünk.

2. A vasárnapi iskolát igyekeznünk kell lehetőleg minél jobban *függetlenítni a mindennapi iskolától* és szorosabban kapcsolni az egyházhoz és templomhoz. Erre a meggondolásra különösen sok indok vezet bennünket. Még a felekezeti iskoláink vezetői is sok helyen a lelkipásztor enemű munkáját nem értik meg, felesleges dolognak, vagy valami magán munkának tartják, nyíltan, vagy legalább is szép szerivel ellenzik és lehetetlenné tenni igyekeznek. Míg tehát egyrészt tanítótár-

sainkat igyekeznünk kell felvilágosítani a vasárnapi iskolai munka fontosságáról, más oldalról az a szomorú feladat áll előttünk, hogy e munkát még az ő ellenükre (ahol ellenzik) és tőlük függetlenül is vezetnünk kell. Nagyon szomorú dolog elgondolni, hogy az egyház egyik munkaköre, a felekezeti iskola, vezetőjében ellensége lehet a másik munkakörnek, a vasárnapi iskolának. Egyik nagy egyházközségünkben egyik régi felekezeti iskolai igazgatónk megtette azt, hogy a vasárnap délután énekórára önként feljövő gyermekeket *szétkergette*, a csoportvezetőket pedig *leintette*, hogy minek csődítik fel a gyermekeket. Ugyanez a régi tanító állandóan küzd a vasárnapi iskola ellen s abban az iskolában minden tekintélyt fel kell használni, hogy valahogy a munkát fenntarthassuk. Csak a mi halott, erőtelen egyházi életünk nem tudta még ezt az ösdi és lehetetlen állapotot orvosolni.

Az iskolától való függetlenítés módja legalkalmasabban úgy történnék, ha a gyermekek a templomban nyernék a vasárnapi iskolai tanítást, a legkisebb templomban is lehet csinálni annyi csoportot, ahány kell. Így a gyermek, velezülett, természetes ellenszenvét az iskola iránt, nem vinné át a vasárnapi iskolára, s maradna ez pásztori, katechetikai jellegével. Szükséges ezenkívül, hogy más munkaerőket is megnyerjünk a lekipásztoron és tanítókon kívül, esetleg ezek mellett, amire a Ref. Szemle multkori egyik számában leírt kolozsvári kurzus már ad tájékoztatást.

3. Szeptemberben a vasárnapi iskolát *szervezettebben és öntudatosabban* kell megindítanunk. Evégből a gyermekeket, adataikkal együtt névsorba állítjuk, leírjuk, olyan névsort alkotva, hogy a gyermek ottlétét mindig megjegyezhezzük s mulasztását ellenőrizhezzük. A *szülőket* a szószékről felhívjuk a gyermekek vasárnapi iskolába való járatására, megmagyarázva nekik a vasárnapi isk. fontosságát. Egy néhány ünnepély, melyen a szülők is ott lesznek, képek és füzetek ajándékozása a gyermekeknek, amire iratterjesztésünk százaléka mindig nyújt lehetőséget, a gyermek előtt megkedvelteti a dolgot. Szükséges *jövőre* bevezetni mindenütt lehetőség szerint az *adakozás és szolgálat* gondolatát, hogy ezt bevigyük a gyermek lelkébe s iskolánknak is egy kis tőkét biztosítsunk.

A vasárnapi iskolai munkát a *hétköznapi énnektanítással* pótoljuk meg, amire *szerdán és szombaton délután* az iskolai év folyamán lesz elég mód és idő. Ezeket az órákat, melyeken olvastatjuk, magyarázzuk és énekeljük velük együtt az énekeket, fel lehet használni arra is, hogy a közismereti tárgyakból egy kicsit pótoljuk a tudásukat.

4. A jövő évi *tanmenete* a vasárnapi iskolának remélhetőleg *egységes* lesz, amennyiben a Fankhauser-féle svájci tanmenet és lecketerv elfogadására és kiadására a lehetőség megnyílt. Ez a tanmenet egyelőre három vasárnapi isk. osztály

anyagát fogja adni havonként, párhuzamosan, úgy, hogy a vasárnapi iskolába már jövő évben három osztályt kezdők és a haladók első két osztályát lehet beállítani. Ez a lecketerv hat osztályos vasárnapi iskola számára készült, még pedig, hogy az osztályok nagyjában megfeleljenek a mindennapi iskola korosztályainak, s olyan módon lenne felállítható, mint az iskola-rendszer. Ahol osztott, hat osztályú iskolával boldogulni lehet, vagyis ahol annyi gyermek van, hogy *kor szerint* hat osztályba sorozhatók, ott a hat éves folyam párhuzamosan megy, hat csoportban. Ahol négyes osztott iskola-typus állítható be (I.—II. III. IV. V.—VI.), ott az első és utolsó csoportban váltakozva megy a tanítás egyik évben az első, másik évben a második csoportéval, úgy osztva be azonban, hogy ha az elsőt az ószövetséggel kezdtem, a negyediket az ujjal kezdjem. Az osztatlan iskolánál, azaz ahol pl. mindössze 15—20 gyermek van, ott ha lehet, két csoportra osztva, a három éves ciklust változtatjuk, ahol pedig nem lehet, ott a hat éves cikluson megyünk át. Ha a gyermekek már 6 éves korban kezdenek vasárnapi iskolába járni, akkor, ha nem a kellő rendben is, a hat éves vasárnapi iskolát kijárják és megkapják a kellő anyagot.

A Fankhauser-féle beosztás ugyanis — részletesen lapunk szeptemberi száma fogja hozni — a következőleg van kontemplálva: I. csoport ószövetség: a teremtéstől József haláláig. II. csoport újszövetség: könnyebb történetek Jézus életéből. III. csoport: Mózes, Józsué, Bírák, Saul. IV. csoport: Jézus élete. V. csoport: Történetek a királyok korából. VI. csoport: Apostolok cselekedetei. Látjuk, hogy ez a beosztás felöleli az egész bibliát, az ószövetségből 102, az újszövetségből 129 leckében, kivéve a prófétákat az ó-, és a leveleket és Jelenések könyvét az újszövetségből. Ehez az összesen 231 leckéhez ugyanennyi bibliai mondás, s ugyanennyi otthoni olvasásra való lecke járván, a gyermek a bibliában olyan jártasságot szerez egy lelkiismeretes tanítás esetében, aminőt nem szerez más úton. A prófétai részeket és a levelek tanításait, ha most be-dolgoznók a 12 éven felül konfirmációig eltelt 3 év anyagába és ott is ugyanilyen lelkiismeretes — itt már bibliaköri módszerű tanítás és gondozás folya — hozzávéve, hogy itt a téli hónapokban nemcsak két délután, de a napi egy óra állana rendelkezésére — különösen faluban, városban vasárnapi katechizációkkal lehetne ezt megoldani, mert vasárnapja mindenkinek van — evvel egy olyan nevelést adnánk gyermekeinknek, hogy a konfirmációi előkészítés lelki része már igazán csak gyerekjáték volna egy így elkészült gyermeknél.

A Fankhauser-féle vezérfonal első füzeté — *teljesen kidolgozott leckékkel* — augusztusban fog megjelenni, jelenlegi terv szerint parochiális könyvtár kötet gyanánt, s havonként kapja meg azt minden vasárnapi iskolát fenntartó egyházközség, de a majd közzendő feltételek szerint külön is megrendelhető lesz. I.

Vasárnapi iskolai vezérfonal.*

a) Történetek Jézus munkálkodásáról.

1. **A kapernaumi százados.** (Máté 8:5—13. Luk. 7:1—10). A *történetben* szépen színezzhető a százados tekintélye a zsidók előtt, alázatossága Jézussal szemben, férfias, határozott hite, Jézus csodalkozása előlött. A zsidókhoz való indulatából látszik, hogy komoly, hívő ember volt, aki igazán meglátta Krisztusban Isten megjelent hatalmát. — A *tanítás* a következő pontokat emelheti ki: a) A százados alázatossága (nem vagyok méltó rá), mellyel Jézusnak a tiszteletet megadja és saját kicsinységét beismeri, minden ember számára az első lépés, melyet meg kell tenni. b) Fegyelmezettsége, mely egész világszemléletében kifejezést nyer. A ker. ember így látja a világot; az igazi imádság alap gondolata, látni, hogy e világ erői hogyan vannak Krisztusnak alávetve.

A. m.: Máté 8:13. b. *Ének*: 270. é.

2. **A gazdag ifjú.** (Máté 19:16—24. Márk. 10:17—25. Luk. 18:18—25). Az *elbeszélés* főként az ifjú buzgóságát, Jézus-hoz való ragaszkodását rajzolja. Leírjuk, milyen boldog volt, hogy gazdagságában nem nyugodott meg, s hogyan vágyott Isten országa javai után; Jézus rokonszenve iránta szintén kitüntetendő. Nemes életű, komoly életfelfogású ember volt, aki őszintén kereste Isten országát. A *tanítás* alap gondolata, hogy Isten országát csak úgy lehet megnyerni, ha az előttünk mindennél drágább. Az ifjúban semmi fogyatkozás sem volt. E világ szerint élete, magaviselete mintaszerű és tökéletes. Jézus rátapint egy fájdalmas pontra: jobban szerette gazdagságát, mint Isten országát. Mi az, amit mi jobban szeretünk Istennél? Mi nem engedni, hogy oszlatlanul az övé lehessünk? Ezt mindenki keresse meg önmagában.

A. m.: Máté 19:26. b. *Ének*: 248. é.

3. **Zakeus.** (Luk. 19:1—10). Ez a *történet* azzal tehető elevné, ha a Zakeus lelki változása rugóit megkeressük. Mint vámszedő kevély, önző, mások által gyűlölt, s másokat gyűlölő lélek. Csak egy jó van benne: akarja látni Jézust, talán csak kíváncsiságból, de erősen. Nem téríti el a csúfolódás, az akadály. És mikor Jézus betér hozzá, átalakul önző lelke a túlárado örömtől. — A *tanításnál* felsoroljuk a gyermekekkel, milyen akadályai voltak Zakeusnak a Krisztushoz jutásban.

* A lapunkban közölt vezérfonal ezen utolsó közleménnyel beveződik. Eredetileg úgy volt kiszámítva hogy 35-35 leckét tartalmazzon, karácsony, húsvét, pünköst alkalmi leckéivel 38-at, tehát a két nyári hónap 14 vasárnapján kívül a többi. Most történik néhol kísérlet a v. i. nyári fenntartására, ez esetben a két csoport összevonásával az anyagot is összevonva, a nyári két hónap vasárnapjaira is kiadja a leckeszámot szeptemberig, mikor is új év kezdődik. (L. lapunk jelen számában „A vasárnapi iskola új éve” c. cikket.)

Bűnök, melyek, elzárták előle: önzés, irigység, gyűlölködés, kapzsiság; külső akadályok: nehezen fért oda, gúnyolták mások. Ki az közülünk, akinek ne lennének ilyen akadályai? Melyek azok nekünk? De Z.-ben volt jó is: látni akarta Jézust. Hogyan változtat meg Jézus?

A. m.: Luk. 19:10. Ének: 132. é. 3. v.

4. **Jézus és a gyermekek.** (Márk 10:13—16). Ezt a történetet nagyon kedvesen ki lehet dolgozni, kiemelve benne az anyák vágyát, hogy Jézus áldja meg gyermekeiket, a gyermekek érdeklődését, bizalmát Jézus iránt, Jézus szelidségét, barátságos, gyöngéd beszélgetését velük. — A tanítás alapgondolata, hogy a gyermekek a Jézuséi. Ma is úgy hívja őket, mint akkor, hogy keressék az ő közellétét, templomban, vas. iskolában, imádságban, énekekben. Milyen boldogság állandóan közelünkbe érezni őt. A magáiévá tett a keresztség által, már kicsikorunkban. Mi az övéi vagyunk, ezt állandóan tudni és eszerint élni kell.

A. m.: Márk 10:14. b. Ének: 265. é.

5. **Összefoglalás.** Alapgondolata, Jézus keres engem, hogyan közeledem hozzá? a) Alázatosan, engedelmeskedve, mint a százados, tudva, hogy ő az én uram, akil szívesen szolgálok; b) mindenről lemondva érette, hogy semmi se legyen drágább előttem nála; c) nagy vágyakozással csüngve rajta, d) mint aki elválasztott engem és magáénak jegyzett már a szent keresztségben.

A. m.: II. Kor. 8:9. Ének: ismétlés.

b) Történetek Jézus életéből.

1. **Jézus feltámadása.** (Márk 16:1—8). A történet kidolgozásánál elég az ev. történet bő elbeszélése. — A tanítás a Jézus életéről szól: Jézus él, ezzel meggyőzte a halált s minket az élete javaiban részesített. A Jézus élete a mi életünk forrása, ha hozzája kapcsolódunk, s átvissz a halálon át az életbe.

A. m.: Márk 16:6. Ének: 120. é.

2. **Jézus megjelenik Máriának.** (Ján. 20:11—18). Az elbeszélést nem szabad tönkretenni a túlszinezéssel, mely eredeti gyöngédségét és himporát lerontaná. Kitüntetendő Mária fájdalma a Jézus elvesztése miatt, amint félig öntudatlanul bolyong a kertben, alig bírva fájdalmával. Szépen le lehet írni örömet, mellyel a megtalált Jézus lábaihoz borul, s aztán meggy hirdetni az örömhírt a tanítványoknak. — A tanításban az az alapgondolat, hogy az élő Jézus itt van körülöttünk, s mialatt mi keressük őt, mellettünk áll és vezet bennünket. Meg kell tehát éreznünk Jézust magunk mellett és rábizni magunkat. S ha megtapasztaltuk, akkor mondani és mutatni másoknak, hogy ők is találják meg.

A. m.: Gal. 3:20. Ének: 111. é. 5. v.

3. **Az emmausi tanítványok.** (Luk. 24 : 13—35). Ezt a történetet nagyon szépen el lehet mondani, rávilágítva, milyen szomorú volt a tanítványok élete a Jézus megfeszítése után. Milyen félve járnak most is Jeruzsálemben. Jézus és a tanítványok beszélgetését nem kell túlrészleteznünk. — A tanítás alapgondolata, hogy az élő Jézus elkísér minket a mindennapi életünkben. A tanítványok a kenyér megszegéséről ismerik fel (utalás az úrvacsorára). Milyen természetes a kérésük „maradj velünk!” Hogyan van Jézus velünk a mindennapi életben? Munkában szórakozásban, hogy lehet állandóan a Jézus környezetében lenni?

A. m.: Luk. 24: 29. Ének: 277. é.

4. **Jézus mennybemenetele.** (Csel. 1 : 6—14). Az elbeszélést ne tegyük tönkre saját magunk által készített különösen a búcsúról szóló jelenetek leírásával. Egyszerűen úgy mondjuk el, ahogy le van írva. Különösen óvakodni kell a magyarázgatástól és szinezgetéstől. — A tanításban az az alapgondolat emelkedik ki, hogy Isten megdicsőítette Jézust, s ezzel bennünket figyelmeztet rá, hogy a mi igazi otthonunk nála, a mennyben van. Így jutott Jézus a szenvedéseken át Istenhez, így jutunk mi. Nem a földnek élünk, hanem Istennek a földön. Az életünket úgy szenteljük meg, hogy mindenben Istenért és Istennek élünk.

A. m.: Fil. 3: 20—21. Ének: 126. é.

5. **Összefoglalás.** Alapgondolata: az élő, megdicsőült Jézus engem Istenhez akar vezetni, meg kell keresnem őt. a) Jézus él, nekem életet ad a halálon túl is; b) mellettem áll és hívni akar; c) azt akarja, hogy mindennapi életemet adjam neki; d) hogy azt megszentelje és Istenhez emelje.

A. m.: A hiszekegy II. artikulusa Jézusról, egészen. Ének: ismétlés.

TUDOMÁNY – VILÁGNÉZET.

Új program-követelések a protestáns theológiában.

Ezek a sorok inkább reflexiók egyes jelenségek fölött, amelyek a mai protestáns teológia új útkereséseiben tünetkeznek, mint rendszeres fejtegetések a címben jeszett témáról. Ma kétségtelenül az a helyzet, hogy a protestáns teológia, azoknak a hatásoknak a következtében, amelyeket a múlt század utolsó évtizede óta felvett, egyenesen új kibontakozásra, új lépésre készül. A múlt század teológiájának uralkodó szellemétől: a liberálistól *belsőleg* már elszakadt a mai protestáns teológia, azonban egész tudományos technikájában, módszerében, sőt részben céljában még mindig a liberális teológia vágányain halad. A mai protestáns teológia *belső* bontakozó szelleme és *külső* magatartásában mutatkozó jellege közti ellenmondás különösen ott tűnik ki, amikor irracionális tapasztalatok racionálizálásának nehézsége előtt áll, vagy amikor *semmiképen sem tudja nevelő munkáját a valóság követeléseivel kongruenciába hozni.*

A protestáns teológiának a valósággal való kongruenciája alatt *semmiképen sem értjük azt, hogy a teológiának az u. n. (misztériozus) „gyakorlat”-hoz kellene alkalmazkodnia. Hogy mit kell nekünk a „gyakorlat” alatt értenünk, arról különben is a legkevésbé azok tudnak számot adni, akik a legtöbbet hivatkoznak rá. A gyakorlatra való appellálásnak nincs is tárgyi oka, hanem pusztán szubjektív magyarázata. T. i. a „gyakorlatot” rendszerint azok hangsúlyozzák, a teológia tudományos követelményeivel szemben, akiknek a tudományos teológiai műveltségük soha sem hatolt le a lelkük gyökeréig és nem termékenyítette azt meg, másfelől pedig azok a kiábrándult, keserű és cinikus lelkek, akik lelkipásztori munkájuk áldásainak hiányaiért a felelősséget a teológiai fakultásokra szeretik áthárítani. A „gyakorlat” legjobb követelői pedig azok a szegény halandók, akik bizonyos technikában látják az egész lelkipásztori praxist és azt követelik a teológiától, hogy ezt a technikát olyan teljesen adja, hogy annak segítségével szív és fej nélkül tökéletesen betölthető legyen a lelkipásztori „hivatal”. A protestáns teológiának a valósággal való kongruenciája alatt mi azt értjük, hogy a teológiának a keresztyén vallás valóságát oly módon és oly biztosan kell megragadnia, hogy annak történelmi és filozófiai kifejezésében a*

reális életerők ne csak ne vesszenek el, de ezeken a tudományos formákon át is éljenek és lüktessenek. És a protestáns theológiának azért kell ma új programot állapítani meg, mert a ker. vallás valóságát (a liberálizmus szellemében) nem sikerült úgy fejezni ki és úgy ragadni meg minden egyes tudományos disciplinájában, hogy annak első sorától az utolsóig minden sora csak úgy lehellje a keresztyén vallás magasabb valóságát, hogy a vallásosan diszponált és tudományosan képzett lelkeket megcsapja és megragadja. Ezzel nem azt követeljük, hogy a theologia a tudományosság rovására építő legyen, de olyan tudományos legyen, hogy tárgyának szelleméhez alkalmazkodjék, mert minél inkább alkalmazkodik ehhez a szellemhez, annál tudományosabb lesz és annál inkább kifejezi a tárgyául szolgáló magasabb valóságot. A liberális szellemű theológiával szemben ugyanis az a legfőbb kifogás ma, hogy a ker. vallást olyanféle valóságnak nézte, mint aminő a természettudományok tárgyául szolgáló cadaver, vagy a metszet és nem vette észre, hogy a vallás, speciell a ker. vallás a valóságát abban a pillanatban elveszíti, amint azt nem folyamatos élő és ható erőnek nézzük. A ker. vallást nem experimentálni kell a theologiai tudománynak, hanem mint életjelenségbe bele kell helyezkednie, hogy életerőit kifejezhesse.

*

A mai protestáns theologia új törekvéseiben mindenképp előtt a *katholicizmushoz való új viszonya* lép meg. A protestantizmusnak a katholicizmushoz való viszonyában a helyzet az volt, hogy a keresztyénségnek ez a két nagy folyamága egymás partjait folyton ostromolva haladt egymás mellett. Itt és ott, mint pl. a reformáció korában, sok egyházi és dogmatikai visszaélés kiküszöbölésével, vagy a századunk eleji modernizmus felidézésében a protestantizmus vizei átömlöttek a katholicizmus folyamába, de a protestantizmus egészen elzárkózott, a saját partjai között, a katholicizmussal szemben. Mind a mai napig a protestantizmus a katholicizmust csak *felekezeti-egyházi* mivoltában nézte és a visszaélések árnyékában ítélte meg és ítélte el. A protestáns theologia a katholicizmust mind a mai napig csak dogmatikai-polemikai szempontból vizsgálta és elfogultan csak azt kereste benne, ami *elválasztja* őt amattól, de a katholicizmus lényegébe való szeretetteljes elmélyüléssel a protestáns theologia részéről nem igen találkoztunk. Ma eljutott a protestáns theologia oda, hogy a katholicizmusban nem egy felekezetet lát pusztán, hanem egy *hatalmas szellemi irányt*, amely transcendentális-filozofiai szempontból a szellem egy eredeti, sajátos megnyilatkozása és kibontakozása, fenomenológiai-históriai szempontból pedig a keresztyénségben levő összes erőknél egyik sajátos megvalósulása. Heiler-rel szólva a katholicizmus egyfelől egy *complexio oppo-*

sitorum, másfelől pedig „die Hierarchie von Frömmigkeitswerten.“ Tehát, amiképen a protestantizmus két nagy ága, a lutheri és kálvini protestantizmus nem, szorítható többé egy-egy felekezeti-egyházi kategória intézményes szűk határai közé, épen úgy a katolicizmus is több és sokszínűbb, mint annak egyházi formája, sőt annyira sokszínű, annyira „complexio oppositorum“, hogy a vallás történeti fejlődésének a legellenlétesebb elemei és rétegei kapcsolódnak össze benne egy bámulatraméltó egységgé.

A katolicizmusnak ez a komoly méltányolása azt eredményezte mindenekelőtt a protestáns theológiában, hogy a katolikus „szentek“ közelebb jutottak a protestantizmushoz és mint nagy vallásos személyiségek, mint vallásos genik (és nem mint jellemek) utat nyitottak a naiv-nemtudatos kegyességi élet méltányolására és ezáltal erősítette a katolicizmus azt a tendenciát, amelyet a XIX. századi idealizmusnak köszönhetünk, amely a tudományos tények megállapításában és a tudományos értékelésben döntő faktornak nem az értelmi momentumot fogadja el, hanem a látások fényében felragyogó isteni intést és az érzések forró árából kifejeződött, meg-rázó erejű tapasztalást. A katolicizmusnak ez a komoly méltányolása valóban erőforrás a protestantizmusra nézve, örökös nagy veszedelmének: az intellektualizmusnak a legyő-zésére. A protestantizmusnak az intellektualizmus nem lényeg-beli, hanem történeti öröksége, amely a XVII. századtól el egészen a XIX. század közepéig folytonos gyarapodásban van.

A katolicizmusnak a prot. theologia részéről való komoly méltányolása tudatára hozta a protestantizmusnak egymásra nagy veszedelmét, amelyet spirituálisztikus tendenciának nevezhetünk. A spirituálisztikus kezdetben csak kísérő jelen-sége volt a protestantizmusnak, de amint a modern protestán-tizmus kialakult, erőteljesen nyomult be annak lényegébe. Az „elszellemiesítés“ veszedelme pedig abban rejlik, hogy minden objektív elemnek a jelentőségét lebecsüljük, az objektív dog-matikai kifejezést épen úgy, mind az érzéki-dologi természetű kultikus kiábrázolást. Ennek az „elszellemesítő“ tendenciának a következtében elillan a lelkekből minden határozott lelki tartalom és bizonytalanná válik az egész lelki magatartás. És ez a spirituálisztikus tendencia ma annál inkább tenyészik a protestantizmus talaján, mert a spirituálisztikus jellegű mystiká-nak és a szabadon csapongó spekulációnak rendkívül pompás atmoszférája van a mai protestantizmusban. Már pedig az abszolút érvényre törekvő mystika és spekuláció kizárólagos érvényesülése épen olyan nagy veszedelmet jelentenek a protestantizmura nézve, mint amekkora áldással járnak termé-szetes érvényesülésükben.

A protestáns theológiának a katolicizmussal szemben tanúsított új megértése és méltányolása tulajdonképpen csak

lünete annak az új, bontakozó programnak, amely a XX. század már lezajlott két évtizedében forrong a történelmi tények megítélésében és értékelésében. Ez az új program egyenesen oda tendál, hogy a személyiségek és tények irracionális gyökereit keresse fel, élje át az intenzív forró tapasztalatok légkörében és universalistikus szempontok alatt értse meg és magyarázza úgy, hogy a tudományos teológia és a tárgyául szolgáló valóság olyan kongruenciába jussanak, amely biztosítja az élő valóság tudományos birtoklását.

*

A liberálisizmus lazaságával szemben még nagyobb jelentőségű az a törekvés, amely Karl Barth és F. Gogarten nevéhez fűződik. Ezt a teológiát sokan eschatologikus teológiának nevezik, amely elnevezés azonban nem a lényegét érinti ennek az iránynak. Eddigi hiányos adataim alapján úgy ítélem meg, hogy egyfelől a dán Kierkegaard-ra (1813—1855) és a sveizi Kutter-re (1863-) támaszkodik és a legfőbb indításként ezekről nyerte. A modern protestáns keresztyénség életében e két név azok közé a kiemelkedő személyiségek közé tartozik, akik a keresztyénséget valóban halálos komolysággal vették, akik türelmetlenül követelik, hogy a magukat keresztyéneknek nevező lelkek döntsenek, számoljanak le keresztyénségükkal, hitükkel és Istenükkel. Azok közé a nagy személyiségek közé tartoznak e valóban a profétai lelkek, akik tragikus komolysággal, megrázó erővel tapasztallak meg az Isten realitását: nem az „élményben”, nem a relatív világ dolgaiban, összefüggéseiben és viszonyaiban, tehát nem is a történelemben, a kultúra-életben, hanem az Istent önmagában, mint „egészen mást”, mint önmagát kijelentő Istent, aki nem egy a valóság tényei között, hanem maga az egyetlenegy valóság. Épen ezért elszántan harcolnak mindennemű megalkuvás ellen, amely a keresztyénség rovására megy, minden félegesség ellen, a féltalon való megállás ellen. Harcolnak azellen, hogy a tudomány a keresztyénséget elpsychologizálja, vagy elhistorizálja; harcolnak az ellen, hogy a vallást és épen a keresztyénséget pusztá kulturtényezővé tegye, a mystika és spekuláció ellen, ami spirituálisizmusba, vagy illuzionizmusba kergeti.

Ezeknek a tendenciáknak ma a legöntudatosabb szószólója Friedrich Gogarten. Különösen két munkája tükrözi álláspontját, egyik „Die religiöse Entscheidung” 1922, a másik „Von Glauben und Offenbarung” 1923.

Gogarten megállapítja, hogy a vallás értelme, jelentése az Isten, Ő az Egész, a Totalitás. Azonban ebben a Totalitás-ban egy szakadás van Isten és a világ, Isten és az ember között. Ennek a szakadásnak a felismerése a vallásnak a további meghatározása. De nemcsak, mert a vallás nemcsak erre a magasabb természetű ismeretre vezet, hanem ezenül a vallásnak célja, hogy ezt a szakadékot gyógyítsa, Isten és

ember ismét egygé legyen. A vallás tehát totális gyógyítására a totális szakadásnak. A vallásban levő erők birtokunkba jutnak ama meglátás által, hogy Isten az egyetlen döntő valóság, tehát sohasem résszerinti, hanem egy Egész, az abszolút kör, amely mindent magában foglal.

Gogarten úgy találja, hogy a modern gondolkodásnak egyenesen abban van a nyomorúsága, hogy nincs hely a lelkében az Isten számára. A mai értelmi műveltség azt hozza magával, hogy a mai kiművelt lelkű ember, gondolkozásánál fogva, csak annak ad helyet a lelkében, ami résszerinti, ami egyes, ami tehát elhatárolható, ami mérhető és mérlegelhető. Valamit megfogalmazni egyenesen azt jelenti, hogy elhatárolni, kizárni, ami nem tartozik az illető jelentés körébe. Ennélfogva odajutottunk, hogy a kiművelt gondolkodásnak nincs más érdeke, mint a valóság beláthatatlan káoszában rendet teremteni, azt áttekinthetővé tenni. Mindent, amire pedig a fogalmazás mértéke, az értelmi kategóriák nem alkalmazhatók, ami a rendszerezés és határolás alól kivonja magát, ami végérvényesen áttekinthetetlennek, határolhatatlannak látszik, azt, ez a kiművelt gondolkodás a látóhatárának a szélére tolja ki, mint határfogalmat, ami egyenesen azt jelenti, hogy ezeknek pedig a tevékeny életében nincs szerepük. Másfelől azonban állandóan érzi a modern ember, hogy ezek a határszélre tölt „fogalmak”, mint a magas hegyek és tengerek az alföldekre nézve, minden alakulásnak és változásnak nem csak legfőbb tényezői, de mint végső és abszolút tények állandó veszedelmet jelentő titkok. *Hathatósan sürgeti és követeli, hogy abszolút, az fenséges Istenhez, az örökkévalósághoz való viszonyunkat rendezzük.*

A prot. theologia ellen emelt kritikájának is a legfőbb pontja az Isten folytonos relativizálása ellen irányul, mivel a prot. theologia a világgal szemben „Egészen — Más Isten” lényét, sajátját pszichológiai és historiai, tehát emberi ténykomplexumokba olvasztva nézi, vagy pedig csak negatívumokat tud róla mondani. Egy egészen új dolgozatában*) különösen élesen támadja a a kantianus szellemű theológiát, amely a Kant etikai felfogása alapján a materiális, érzéki világgal szemben csak követel valamit, ami nem megadott, ami nem ez az adott világ; az Isten és az örökkévalóság világát csak mint „kell”-t állítja szemben a *tényleg adott*-tal, de ismétetlen csak a negatívumokig tud eljutni. Azt vallja, hogy a prot. theologia (a liberálizmus szellemében) pszichológiai és historiai munkája által elveszítette speciális tárgyát és a történet- és társadalomtudományoknak egy ágává vált, tehát nem önálló tudomány, pedig a helyesen felfogott theológiának „konstitutív jelentősége van a tudományra nézve”, az örökkévalóság mér-

*) Gogarten: Theologie u. Wissenschaft. Die Christliche Welt 2 1924 3/4 száma.

tékét tényleg kell adnia a theológiának. Azt vallja, hogy az evangélium a mai tudományos kezelésben megszűnik „Isten igéjének” lenni, tehát odajutunk, hogy a prot. theologia és a tárgyául szolgáló valóság nincsenek kongruenciában. Vallja, hogy a tudomány negatív karakterével szemben az evangélium csupa pozitív állítás, az isteni kegyelem nem pusztán „kell” a tapasztalati világgal szemben, hanem tényleges *adottság*. Ezt az adottságot — belső mívoltában — kell a theológiának közel hozni.

Ugyanazt a gondolatot, bár más szellemben sürgeti *Heiler*, aki azt hangsúlyozza, hogy, miután eddig a theologia az a tudomány volt, amely az ő tárgyáról, az Istenről nem beszélt, hozza Istent, a legmagasabb, a legtisztább és a legerősebb életet közel a lelkekhez.

* * *

Amíg a fenti álláspontok egyenesen az univerzálisztikus szellemű és az objektív isteni kegyelmet valló és mindent arra vonatkoztató kálvinizmus hatása alatt állanak, addig a lutheránus álláspont erőteljesen nyilatkozik meg az új-*greifswaldi* theologiai irányban, mely követeli, hogy a theologia őrizze meg a többi tudományokkal szemben exkluzivitását. A theologiai tudomány centruma a Krisztus, tehát a theologia specifikus kérdései reá vonatkoznak. Ennélfogva „*alle Theologie Christologie*.”

* * *

Egészen sajátosan amerikai szellemű irányzat az amerikai protestáns theológiában az ú. n. *fundamentálizmus*. Az amerikai biblicizmusnak megfelelően nagy agresszivitással minden modernizmussal és minden liberálizmussal szemben követeli, mint egyedüli fundamentumnak, a Bibliának az abszolút tekintélyre való emelését. Harcot hirdet minden kompromisszummal szemben, amely a Biblia minden időkre végérvényes kijelentéseinek a rovására megy. Minden modernizmust és liberálizmust a német racionálizmus átkának nyilvánít és azokat, akik ezt a szellemet képviselik, leprásoknak, tisztátalanoknak vallja, akiknek tehát az egyházban nincs helyük, onnan kizárandók. Különösképen harcol ez az irány az *evolúció* gondolata ellen, amelyen nyugszik szerinte minden modernista gondolat. (Ime a „Pascendi dominici gregis” enciklika szelleme!) Hogy milyen agresszív és aktív ez a mozgalom, azt különösen mutatja az, hogy vannak államok, mint pl. *Oklahoma* (az Egyesült-Államok egyike), amely törvényhozásilag tiltotta meg az evolúció-tannak tanítását a nyilvános iskolákban. Általában minden demoralizációt az evolúciós szellemű liberálizmusra vezetnek vissza, amint ennek az iránynak egyik reprezentánsa mondja: Majomerkölcsöket a majomembernek csinálják! (Ez az irány a modern gondolkozású *Fosdick* ellen nagy eretnek-pört folytatott.)

Még csak annyit jegyzünk meg ide vonatkozólag, hogy a fundamentálizmus a legbensőbb kontaktusban áll — minden

amerikai protestáns egyházban — egy bizonyos protestáns fascizmussal.

* * *

Ime! mennyi forrongás, kavarodás, készülődés, a múltnak mekkora nagyarányú fájdalmas csődje. Ma különös komolysággal, mély hittel, de jól felfegyverezett kritikával kell résen lenni minden reformtörekvéssel szemben, de egyszersmind komoly lelkiismereti felelősséggel kell átértékelnünk mindent, amit a múlttól kaptunk és amit a kibontakozó jövőtől várunk!

T. S.

A millenisták agitatorikus tevékenysége.

(Folytatás.)

Hogy a papság elleni izgatásairól szóljak bővebben, meg kell említenem, hogy a legtöbb ocsmány rágalmat és hazugságot énen a kálvinista papoknak és Kálvinnak kell elszenvedniök. Kálvin az ő irataikban* közönséges „gyilkosnak” és „fenevadnak” van titulálva. Az „Úr háza népének felmagasztalt gyülekezete” a protestáns papságot „névleges papságnak” s a gyilkosoknál is aljasabb „vadkecskék” osztályának, „háborúba úszító, részeg latrok”-nak nevezi. A legyalázott kálvinizmushoz egyedül illő keresztényi tolerancia, noha má túlságosan is igénybe van véve a millenista agresszivitás által, még sem fog szeretetlenül és türelmetlenül elbánni a — különben erre érdemes vallásos exaltációval szemben, mert erre nem is lehetünk lelkileg berendezve sem, de még úgyis megfogja ezt tenni egész

* Leghíresebb pötbibliájuk a kánonikus és szent ihleteltségű *hetedik kötetjük*, a Jel 8. 11. versének magyarázata kapcsán, ezeket mondja Kálvinnal és a protestáns papságról: „Úröm, — mily találó elnevezése ez a Kálvin tanainak, amely annyi keserűséget támasztott Isten iránt, mint soha egy ilyen irányú tan. Azon embert rendkívül találóan illeti meg ez a név, aki *Szervét Mihályt*, a híthő reformátort karóhoz kötve pörköltette meg. Más hasonló elítélteknek rendszerint a lábaik alá rakták a máglyát, hogy a láng a füsttel együtt belelegezve, gyorsabban ölje meg a halálra ítéltet, de itt a sátni találékonyság nem alája rakatta a máglyát, hanem bizonyos távolságra körülötte, ily módon Kálvin elevenen sütötte meg Szervétet, akinek az Isten, Jézus, jog, igazság, szeretet nevében öt óra hosszat a legirtóztatóbb kínokat kellett elszenvednie” (It aztán Kálvinra citálja a következő lokusokat: Jer. 9., 15—23; 23., 9—40; V. Móz. 29., 18.) „Csodálatos — mondja tovább a pötbiblia, — hogy csak napjainkban ismerték fel, hogy egy olyan ember, akinél oly nagyon hiányzott a Mester szelleme, aki *gyilkosává lett testvéreinek*, mennyire nem lehetett alkalmas tanítója „Isten szavának stb. („Beteljesült titok,” *hetedik kötet 184—185 l.*) Ugyancsak e hirhedt csziós könyv mondja az alábbi undok hazugságokat és gyalázkodásokat a 652-ik lapon a protestáns papságról: *Milliókat prédikáltak a rettenetes halálba a lövészárkba! Szó szerint véve megöltetek 50 milliónál többet! Ágyútöltekeknek adták őket vérszomjas császárok, czárok, királyok és a ti gonosz világaitok tábornokai számára stb.*“

bizonyosan — és pedig rövid időn belül, — az államvallás jellegével dicsekvő orthodoxus egyház és maga az állami közigazgatás is, ha piacra dobódik 25—30 ezer példányban, a most sajtó alatt levő román nyelvű „hetedik kötet,” Az én meggyőződésem szerint, a kulminációs csomópontnak, az 1924. évnek nagyobb rázkódások és politikai kataklizmák nélküli csöndes elmúlása is csappantani fogja a forrpontra jutott hevülékenységet. Mint általában az apokalyptikus szekták története mutatja a nagy kilengésű hullámgyűrűk elsimulnak a megjósolt idők idejének (Dán. VIII. 14.) eltelte után és 1924 év után, egy néhány év múlva, ez a mozgalom is, mint a *Miller Vilmos*-féle chiliastikus mozgalom is Amerikában 1847 után, belefog olvadni valamelyik „nemes” szektába, vagy elraktározódik a hiszékeny lelkek láthatatlan rezervoárjaiba a chiliasta tömeg reménység, hogy alkalmas időben, miként most is, megint előtörjön valamelyik hitetlen, világeszmeáramlat reakciójaképpen. Addig azonban résen kell lennünk, mert az elveszettek kilencven százaléka örökre elveszett egyházunkra nézve s ezek a bezápúlt jövővárás után sem fognak visszatérni az elhagyott egyházba, mert a „*Sátán zsinagógája*”-tól való irtózat és különválás szüksége, szinte vérökké vált már a kálvinista egyházra s tanokra szórt mérhetetlen susárlás és gyalázás következtében. Mint Szent-Háromság tagadók, lehet, hogy az unitarizmust fogják feldagasztani a jövőben, de a kálvinizmus számára határozottan elvesztek örökre csaknem mindannyian. Én a meggyőződésemben az erdélyi kálvinizmusra a millenista mozgalmat tartom a *legnagyobb plágának* és az egész szekták elleni, eddigi lanyha védekezést e pontra szeretném összpontosítva látni. Mint a millenizmus tanainak, szervezetének és „*zarándokai*” psyhéjének egyik ismerője és állandó éber figyelője, nem hagyhatom szó nélkül azt a tényt sem, hogy egyházi vezetőségünk egy határozott, tervszerű küzdelemre még indítást sem adott és a millenista iratterjesztés szédítő nagy arányaira ellensúlyozásul még a legkisebb anyagi áldozatot sem hozta meg, pl. a megfelelő traktátusok és népújság forgalomba hozatalára. Sőt még azt sem tette meg, hogy az egyetlen néplapot, a *Harangszót*, bár erkölcsi támogatásba vegye. Az anyagi nehézségekkel küzdő vállalkozása „*Az Úr*” gárdájának minden igyekezete és lelkesedése mellett is egymagában képtelen a millenista iratterjesztésre mégcsak gügyögve is visszafelelni. Hogy nem lári-fári amiket mondok, annak bizonyítására bemutatom a millenisták múlt évi ágítatorikus tevékenységét számokban is. De előbb azt is előre kell bocsátanom, hogy az amerikai millenista központ jelentése szerint, az egész Európában a lelelkesebb és legeredményesebb térítői és iratterjesztői tevékenység Erdélyben folyik s az amerikai, brooklyni könyvnyomda mellett, itt van a legmoderebbül és legjobban felszerelt könyvnyomdájuk a millenistáknak. (1922-ben vásá-

rolták Drezdából és jelenleg Romániában ehhez hasonlítható modern felszerelésű nyomda nincsen több.)

Az 1923 évben a nyomda a következő könyveket adta ki: 10.000 magyar nyelvű „Isten Hárfája“-t*; 5000 román „Teremtés“ füzetet; 4500 magyar „Milleniumi Hajnal“ énekeskönyvet (3-ik kiadás); 4000 román „Mennyei mannát“; 15.000 román „Aranykorszak naptárt“ és 20.000 magyar naptárt, 5000 német naptárt, tehát összesen kiadott a nyomda 40.000 db 1924 évi Aranykorszak naptárt. ** Összesen nyomtatott 75.000 db könyv. Az oldalak száma: 164.776.000. Ebben a sok milliós számban azonban még nincsen benne az „Aranykorszak“ és „Világító Órtorony“ c. lapjuk mindkét nyelven. Az év folyamán 179.500 Aranykorszak és 165.688 Epoca de Aur. vagyis összesen 445.188 példány heti újság nyomtatott 5.523.008 oldallal. Ezenkívül kibocsátott még a nyomda 21.600 Órtorony magyar nyelvű és 12.000 román nyelvű Órtorony havi folyóiratot, ami azt jelenti hogy csupán a bibliamagyarázatra 537.600 oldal használtatott fel. Ezek a milliós és százezeres számok elbeszélhetik, hogy milyen nagy apparátussal dolgozhatik „Az Élet“ nyomda és azt is fülünkbe vágják tüzelő zajjal e numerusok, hogy milyen kolportázsuk lehet, mikor ezen — egész tehervonatot megtöltő — írat és könyv garmadát elhelyezték az utolsó példányig és makulatura papirosnak egy pirinyó nyomtatványt sem kellett eladniok. E rengeteg könyvnek újságnak csak a papiros anyaga 1.509.627 Leuba került! Mint páratlan érekesseget azt is említsük fel, hogy 12 nyomdász testvér teljesen ingyen dolgozik az Úrért a nyomdában a fizetett munkásokon kívül s a központ csak élelmezésükről és ruházatásukról kell gondoskodjon. (A vidéki testvérek azonban még ruhának valót is és fölös élelmet is hordanak fel Kolozsvárra a nyomdász testvéreknek.) És ami páratlan a kitűnően szervezett nyomdász szakcsoportban: ezeket a millenista szaktársakat nem tudják a nyomdász szakszervezetbe bekényszeríteni, pedig a szervezett nyomdászság törvényerejűvé tette azt a kikényszerítést, hogy a nyomdaiparban nem lehet alkalmazni senkit sem, aki nem szervezett munkás. A millenistáknak ez is lehetséges az oktroy és kizárás dacára is.

Az írattejesztésben 23 millenista fáradozott, minden idejét

* Az előző 1922 évben szintén 10000 példányban adták ki. Mindkét kiadás ma már teljesen elfogyott s most megint nyomás alatt van 10000 magyar példány. A legszebb kiállítású és legolcsóbb könyv az egész román könyvpiacra. Igazán izléses és csinos kiállítású könyv, amelyik olcsóbb a mi új énekes könyvünkénél is, pedig nagyobb is és tartósabb s csinosabb kiállítású. Ára 30 leu.

** A 40000 (negyvenezer) naptár, noha drágább volt, mint pl. a Lelkész Egyesület naptára, egy takarító szálíg elkelt mind április hó 1-ére. A ref. lelkeszek 10000 naptárt nem tudtak elhelyezni és 120-an visszaküldtek 2400 példányt, ami az Egyesület nyakán maradt.

a kolportázsra szentelve. Ezek a hivatásos iratterjesztőkön kívül majdnem mindenik testvér kötelességének ismerte szabadidejében egy-egy tarisznyányi füzetet, könyvet jártában-keltyében elhelyezni. 191,846 Aranykorszakot ilyen módon adtak el a két-háromnapi távolságra is elkoválygó testvérek. A zarándok szolgálatot, azaz a gyülekezetek meglátogatását, 8 testvér végezte. Ezek a testvérek 1923 év október végéig felkeresték, nagyrészt az *apostolok lovain* fúvaroztatva, 1523 falut és várost és ezekben 2732 gyülekezést, tanítást tartottak. Ezek a statisztikai adatok csupán Erdélyre vonatkoznak, de soroljunk fel egy pár adatot az amerikai bulletinjükből is 1920. évről, (csak erről az évről vannak adataim) a „*Milliók élnek most, kik sohasem fognak meghalni*” c. könyvecskét 31 nyelvre fordították le és 1920 év okt. 31-ig 3.366,000 példányt küldtek szét a millenista kiadó központok. Az Egyesült Államokban egyedül az 1930. évben a 2013 kolportőr 1.213,509 házba juttatta el az iratokat s összesen 21.442,475 emberrel közölte a „királyság ígéit,” tehát az „üzenet az Egyesült Államok lakosságának egy ötödéhez jutott el.” A zarándok szolgálatban beütárazott mértföldek száma: 688,987. Kizárólag az angol nyelvű iratokból az Egyesült Államokban eladtak a terjesztők:

Bibliai tanulmányokból 1.133.288 példányt, *Beszélhet-e az élő halottal?* cz. füzetből 314,231 példányt, *Pokol* cz. könyvecskéből 35350 példányt, *Arany Korszak-ból* 2.509.567 számot és *Traktátusokat* 232.000 példányt.

Amint a bulletin mondja: „Egyedül az Egyesült Államokban 262,049,312.000 oldal irodalom jutott el a néphez.”

Milyen liliputi pepecselés a mi iratterjesztési tevékenységünk ezekhez a gigantikus amerikai méretekhez képest? Az oldal számok kétszáz hatvanas milliárdjaival szemben mi mit adhatunk népünk kezébe? Csaknem semmit! Ennélfogva ne csudálkozzunk, ha ezen a szerencsétlen földdarabon az amerikai leleményesség és fánátikus missziói szellem megapasztathja sorainkat és megtöltheti az ágyasházakból templommá szentelt zsinagógákat, hol mindenki azért imádkozik, hogy velünk szemben teljes győzelem koronázza a királysáért való bajvívásukat, hogy a közeli időben együtt álljanak, mint a Gedeon kicsiny serege, a Királyok Királyával a Sión hegyén s onnan szemléljék végbe amint az Isten az ő tüzés vilámaival minden papot az örök halálba kerget az élő szemétnék dombjain, a Géhimmon völgyében!

Gergely Ferenc.

EGYHÁZI SZEMLE.

Három év.

— Igazgatói évről beszéd a ref. theol. fakultáson jun. 22-én. —

Három iskolai éven keresztül vezethettem Isten kegyelméből ennek az intézetnek ügyeit s most midőn megbízatásom e hó 30 án lejár, bizonyos ünnepélyes érzelmek töltik el lelkemet, hogy a közvetlen vezetés munkájától meg kell válnom. Nehéz három esztendő volt ez, amelyben intézetünk eddig legyőzhetetlennek bizonyult technikai, dologi akadályokkal küszködve, tanár és növendék egyaránt a legnagyobb próbának voltak alávetve abban a tekintetben, hogy az idők követelte legnagyobb teljesítményt az idők szülte legnagyobb akadályok között végezzék. Mindnyájan Isten előtt állunk és ismerjük fogyatkozásainkat. Mégis úgy érzem, hogy az, amit mérlegek és statisztikák eredményül állapítanak meg, s amely eredmény mind a három évben, ebben is, csak középszerűnek mondható, — nem adja, s nem adhatja teljes és igaz képét és értékét a küzdelmes munkának, amely e falak között a lelkek mélyén lefolyt. Érzem és meg vagyok győződve afelől, hogy tanár és tanítvány egyaránt súlyosan érezve az idők jeleit, többet viaskodtak önmagukkal, feladataikkal, problémáikkal, mint amennyit külső eredményekkel lemérni és megállapítani lehetséges. S talán e benső küzdelem valamikor külsőleg látható gyümölcsöket is fog teremni egyházunk élete fáján! . . . E tanév kimutatható eredményét is közzé fogjuk tenni az Értesítőben s beszámolunk minderről, ami emberileg láthatóan történt velünk s közöttünk e tanévben, — de ezeket a percek nem óhajtom erre használni. Inkább összefoglalását szeretném adni most e három év belső történetének, rámutatva a jelekre, amelyekben felszínre került a lelkek benső alakulása az időkszabta új követelmények felé.

Évmegnyitó és évről beszédeimben mindig törekedtem kifejezésre juttatni azokat a gondolatokat, amelyek meggyőződésem szerint a mi munkánkat irányítani voltak s vannak hivatva s amelyekkel, hiszem, hangot adtam tanártársaim meggyőződésének és ifjú barátaim érzelmeinek is. Ezek a gondolatok természetesen egy tárgy körül forogtak: amaz új eszmény körül, amelyben a ma, itt munkálkodó Isten szolgáinak kell megtalálniok a maguk életeszmenyét. A romániai magyar református lelképásztör eszményének rajzához kerestem a tapaszt-

talások és jelek alapján szükségszerűnek mutakozó vonásokat, hogy ez az eszmény végre biztos körvonalakat öltve, parancsolóan álljon személyes életünk és egyházi munkásságunk elé s önálló erejével megragadjon és tevékenységbe lendítsen minket.

Három év alatt ennek az eszménynek néhány alapvető vonása szilárdan kivált előttem a chaoszból, az örvényből, amelynek tölcserében egész beteg világunk forog keserű levében.

Az első, már 1921 őszén hangoztatott és vallott meggyőződésünk az volt, hogy az intézményes egyház megtartó erejének nincs elégséges hatalma; *személyiségek* kelleneek, akikben szenvedélylé fokozódik és jellemmé szilárdul a krisztusi élet; akik nem maguknak állnak, vagy esnek, hanem *vezérei* lesznek a rájuk bízott népnek s így főkéllékeik: a messzenéző, biztos tekintet a veszedelmek és megoldások rengetege felett és céltudatos kormányzó képesség a lelki és szellemi ellenfelek között. E feladathoz pedig egyaránt szükséges a személyes hívő élet bizonyossága és az ennek célokat szabó és utakat mutató tudományos képzettség. A lelkipásztorság válságát már akkor abban láttuk, hogy döntésre került a sor a hivatalnokpap és a misszionárius között s hogy a nép a maga részéről már döntött, amikor elzárta szívét a hivatalnokpap elöl — de még nem nyitotta azt meg a misszionárius lelkipásztor előtt, mert ilyen lelkipásztor még, mint típus, nem létezik.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A nép magatartása mutatta meg nekünk az új lelkipásztorság első és legfontosabb feladatát, amelyre az 1921/22. évi záróbeszédemben mutattam rá; hogy t. i. az új idők követelménye a *legrégebb* követelmény megújulása: a nép *lelkét* kell öntudatra hozni, mert a legnagyobb baj az, hogy a nép azt sem tudja, van e lelke s fogalma sincs a lélek hatalma, erői és értékei felől. Az evangélium által öntudatra szült néplélek felett az evangéliumot vezérré tenni! . . . ez a mi egyházunk főproblemája. Rámutattam, hogy amikor az egyház életében nem ez a főproblema, akkor ez világos jele annak, hogy az Egyház nem bízik eléggé a Szentlélekben s világi eszközökre támaszkodva, egy időszak ad hoc kívánalmaihoz s nem az örökkévalóságához szabja magát; aminek az a következménye, hogy a térben és időben, a jelenben se tud komoly erőt képviselni és megtartó hatalom lenni a népe életében. Hogy pedig a nép lelkét erőinek öntudatára ébreszthessük, ahhoz első és fődolog az, hogy a teológusok a *saját lelkükkel* foglalkozni kezdjenek s legfőbb tanulni valójuk önmaguk lelke legyen tanítványaik tükrében megvilágítva és gyakorlati életük tényei által irányítva.

Igyekeztem az 1922/23. évi megnyitóban utalni arra, hogy még a munkánkat annyira akadályozó nehézségek is, amelyek épületünk lefoglalása, tantermek, lakások, szórakazó

helyek hiánya folytán meredtek elénk, még ezek is *újjmutató*-sok e feladathoz, s arra intenek, hogy önuralom és önfegyelem által szoktassuk magunkat a befelé-élés művészetéhez és az intenzív élet gyakorlásához.

A lelkészképzés reformtervezetével kapcsolatosan ugyanakkor mutattuk fel annak szükségét, hogy a theológián egy olyan *törzsképzést* kell biztosítani, amely céljául a *misszionarius lelkipásztort* tüzi maga elé s ettől jobbra és balra a személyes hajlamok és képességek szerint ad lehetőségeket az önálló tudományos és mélyebb gyakorlati kiképeztetés felé.

Az 1922/23 tanév tapasztalásai alatt megérett az a meggyőződésünk, hogy egyházunknak komoly cenzurát kell gyakorolnia a lelkipásztori pályára jövő ifjuság *arravalósága* felett s az alkalmatlanok távozását úgy a maguk, mint az egyház érdekében biztosítani kell. Az is világossá lett előttünk, hogy a reformnak nem tantervi, hanem *nevelési* reformnak kell lennie, mivel a megfelelő életrend és gyakorlat a maga elméleti alapjának és támaszainak is a legbiztosabb kijelölője. De legfontosabb volt reánk nézve is, az ifjuságra nézve is annak a *lelkiismereti* kérdésnek az eldöntése, hogy mi az, ami a theológián a tanárra vár és rajta fordul meg s mi az, ami az ifjuság része a munkában és felelősségben? Erre igyekeztem rámutatni az 1922/3. évi záró — és az 1923/4. évi megnyitó beszédeimben, amelyekben a tudományos és gyakorlati képzés, másfelől az önnevelés terén jelöltem meg a *tanárnak* azt a feladatát, amely az alkalmas *légtör, az utak és módok* nyújtásában és a baráti segítség adásában áll és a *növendékek*-nek azt a feladatát, amely a tudomány terén a tanterv által megkövetelt minimummal meg nem elégedő, a szolid tud. képzettséget igehirdetésének, tanításának elmélyítésére, pásztori munkájának biztossá és céltudatosá tételére felhasználó odaadásban, a tudománynak a kálvinista lelkipásztor létjogát igazoló szeretetében; — a gyakorlati képzésben nem receptek gyűjtésében, hanem a lelki arravalóság megszerzésében s végre az önnevelés terén az Istennel Krisztusban való közösség gyakorlásában áll.

Ezeket az elveket és gondolatokat, mint az új lelkipásztori típus alapvonalainak kifejezőit, igyekeztünk azután mindennapi munkáinkban érvényesíteni a magunk részéről és meg vagyok győződve, hogy amennyi önkényt való, engedelmes elfogadásra találtak ezek az ifjak lelkében, olyan mértékben fogamatossá is váltak a jövőre nézve.

Ebben a formában és erről a helyről ma utoljára van alkalmam szólani az ifjusághoz életünk e legfontosabb kérdésében s szeretném, ha rajtuk keresztül meghallaná e szavakat erdélyi református egyházunk egész élő lelkiismerete. Arról van szó, hogy Anyaszentegyházunk egész életében — és elsősorban lelkipásztorai életében — döntőleg kell felülkerekednie és egyedül uralkodóvá kell lennie a keresztyén református élet-

igazság hatalmának. Lehet, hogy ezt az igazságot itt-ott túl élesen és talán egyoldaluan juttattuk kifejezésre szóban vagy írásban, de az igazság maga igazság marad — sub poena non existentiae. Ez az igazság az, hogy sem egyéni, sem családi, sem társadalmi, sem egyházi életünkben nem szabad bizodal-munkat másba helyezni, mint a Szentlélek Istenbe. Vagy reali-tás, élő hatalom, suverén parancs reánk nézve mind-e vonat-kozásokban az isteni kijelentés a Szentlélek bizonyásgtétele által, s akkor semmi egyébre nem támaszkodva, teljes biza-lommal erre a kijelentésre fektetjük sorsunkat, vagy nem, s akkor a kételkedő és habozó, a számító és tévedező emberi értelem változó tanácsaira bizzuk magunkat, mieinkej, nemze-tünket és egyházunkat, ezzel odavetvén magunkat és mindenün-ket a világ törvénye alá. Az a határozott és elszánt öntudat, hogy minden képességünk az Úristené és az ő dicsőséges aka-ratának szolgálja, — hogy személyünk, családunk, barátaink, nemzetünk, egyházunk mind az ő akaratának eszköze — egy-szerű, biztos, világos, megdönthetetlen ítéletet jelent minden levékenységünk irányára és munkájára. Tanácstalan, szerve-zetlen és széthulló mivoltunk szerintem nem abban leli okát, hogy sorainkban az emberi bölcsesség elapadt vagy kevés, hanem hogy ez a *hitbeli bizodalom és engedelmesség* fogya-tékos, hogy egyszóval az alaphiba református keresztyén öntu-datunk hiányosságában és gyöngségében rejlik. Egy félmillió ember viseli Erdélyben a kálvinista nevet — önt datában pedig hány viseli, hány akarja viselni a kálvinizmust és hány nem akar más öntudattal élni? — ez a kérdés. Az egyetlen kérdés reánk nézve.

Ez a kérdés, vagyis ennek lelkiismeretbeli feltevése vetne világosságot szerintem arra, hogy nekünk, mint egyháznak, mik a teendőink a lelkészképzés ügyében, a gyülekezetek lelki nevelésében, az egyház kormányzásában és építésében, a tár-sadalmi és nemzeti problémákban? Mert a kálvinizmus öntu-data, az a vallásos typus, amelyet e név történetileg és eszmeileg jelent, egyetlen és parancsoló eszményt és módot ír elő min-dezekre nézve. A *lelkészképzésre* nézve azt jelenti ez, hogy csakis az Isten elhívása alapján lelkileg alkalmas fákából lehet nyilvesszőket faragni, amelyek a szivek gyökerébe találnak azzal, hogy a bűn igaz megismerését, a bűn keresztyén báná-sát, a megtérés, újjászületés, megszentelődés valódi keresztyén életét képesek megindítani, mert rajtuk véghezvitte Isten e világ-teremtést, mielőtt másokhoz küldené őket. Ennek pedig próbája van és ezt emberi odaadás által érlelni és segíteni lehet ott, csakis ott, ahol az isteni hívás elhangzott. Van olyan légkör, vannak olyan körülmények, szent helyek, idők, eszközök, gyakorlatok, amelyekben kigyúl és föllángol az Isten égő-csipkebokra a lelkekben és ilyen valamit kell előkészíteni és megszervezni a leendő lelkipásztorok képzésének műhelyé-ben. És itt az emberi hitre, szeretetre, engedelmességre, mun-

kára egész sereg feladat vár a legkisebb technikai és dologi feltétel megteremtéséig, hogy az út készen legyen és az eszközök kéznél legyenek az Isten munkája számára. S mert az Úr kétségtelen próbáját adja a maga elválasztásának, lehet és kell, hogy az anyaszentegyház válogasson, selectáljon a lelkek anyaga felett, akik erre a misszióra jönnek. Előttünk a theológiának egy olyan berendezése és átalakítása áll anyagi és szellemi téren, amely az Úrnak számára műhelyet ad, hogy alkotó keze velünk, általunk, rajtunk elvégezhesse a munkát, amit tervezett. A kérdés az: elég drága e a papképzés ügye, elég nagy, fontos-e, eléggé látjuk-e a jelentőségét ahoz, hogy mindennél sürgősebbnek tartsuk a rendezését? Ez pedig attól függ és azzal függ össze, hogy milyen az öntudatunk a gyülekezetek lelki nevelésére, az egyház lényegére, kormányzatára, feladataira és eszményére nézve? . . .

Az egyház *lelkisége*, az egyházi munkának alapját képező megbecsülése és értékelése a *lelek* valóságának és javainak, az egyház kormányzásában a *lelkek pásztorlásának* vezető gondolata azok a sarkalatos pontok, ahol jövődönk megfordul. Ez a minden vonalon a *lelkiséget*, annak önállósága folytán csak egyéni építéssel és csak szeretetteljes pásztorlással való építését célzó *lelki, hitbeli egyházpolitika* a jövődönk kulcsa. A missziói egyház egészen lelki és egészen pásztori egyház, melynek egyetlen fundamentuma az Isten kegyelmére épülő *hit bizonyossága és egyetlen kormányzó és építő hatalma a keresztyén szeretet*. Ha a lelkészképzést egy ilyen lelki egyház építésére akarjuk alkalmassá tenni, akkor a magunk részéről olyan *emberi berendezkedést és műhelyet* kell létesítenünk, amely alkalmas az Istenől küldött lelkek e célra való formálására és az Istentől nem küldöttek kiselectálására. A lelkipásztor két feltétel alatt foghat munkába; az egyik a *teljesen öntudatosított* s így irányítani és nevelni képes *hit*; a másik a teljesen *akcióképes* tett és munkára begyakorolt *szeretet*. Az elsőnek mindenha egyetlen köszörűköve és szerszáma a *theologiai tudomány*; a másodiknak a szeretetnek életet és alkalmakat adó nevelői *életrend*. *Tudomány és életrend* kérdése a lelkészképzés reformjának kérdése: ez a határozott meggyőződés alakult ki bennem 3 év tapasztalásai alatt, természetesen azzal az alapvető gondolattal, hogy mind a kettőt a Krisztusban hívő lelkület lehellete mozgatja. Most már kétségtelen az, hogy eddigi lelkésznevelésünk mind a két tekintetben hiányokat mutat, bár a hiányokat talán az eddigi megállapítások során nem is gyökerükben érintettük. A tudománynak a theológián határozottan a hit öntudatosításának szempontja és szolgálata alá kell állania; az életrendnek pedig a pásztori szeretet aktív tétele szolgálatában kell rendeztetnie.

A tudományos nevelésnek tehát nem az *egyetemi* esz-

mény, hanem a *hit harcosának* eszménye kell, hogy szabályt adjon; az életrendnek pedig nem egyszerűen az *olcsó ellátás*, hanem a *lelkipásztori élet főpróbáját tartók* eszménye. E gondolaton elindulva, már is meg lehet állapítani, hogy a hit öntudatosítása szempontjából a teológián be kell iktatni egy olyan előkészítő évet és tananyagot, amelynek hiánya eddig csaknem megghiúsította a munkát, mert a tény az, hogy ifjaink úgy kezdenek teológiát tanulni teljesen tudományos fokon, hogy előkészítettségük és alapismereteik hiányzanak hozzá. A középiskolai tanulmányok ugyanis erre hovatovább teljesen elégtelenek és alkalmatlanok lettek. Továbbá kétségtelen, hogy a tanulmányozás rendszeres vezetése és ellenőrzése vált szükségessé, mert az eset az, hogy a félévig „hallgatott” tudományt az ifjak 1 hét alatt akarják kollokviumra beszédni s így az célját nem szolgálja. A „hallgatás” helytelenül értelmezett egyetemi örökségből át kell menni a „tanulmányozás és előkészület” komoly útjára. Ugyancsak a pásztori szeretet aktívá képzése szempontja alatt is világos az, hogy a teológusok internátusa, intézeti élete, házi- és napirendje, életbeosztása, munkája és pihenése egy tervszerű *életrendbe* tagozandók, amely a *szolgálat*, a szeretetből való szolgálat alapelvein nyugodva, a teológusok társaságát egy önmagát építő, fentartó és kormányzó *gyülekezetté* kovácsolja össze. Persze, ehhez elengedhetetlen feltétel lenne az intézet épületének és berendezésének e célhoz való beállítása, felszerelése, átalakítása. E gondolatokban áll most előttem a nagy feladat néhány legelső mozzanatának képe. Szívből óhajtanám, hogy tanárkarunk, ifjúságunk és egyházi közéletünk egyaránt eljusson arra a meggyőződésre, hogy *a hitnek és szeretetnek* a műhelye ez az intézet és az erre való alkalmassá tételen fordul meg a munkája sikere. Búcsúzó — hálás köszönetemet fejezve ki a bizalomért minden tényezőnek fent és alant — az intézet igazgatói tisztétől, alázatosan kérve a bocsánatot sok gyarlóságaimért; búcsúzó a távozó növendékektől, a viszontlátásig azoktól, akik visszajönnek s szívből könyörgöm az Isten áldását anyaszentegyházunkra és mindnyájunkra! Az 1923/24. isk. évet bezárom.

Dr. Makkai Sándor.

Lelki szervezatlenség

Jó néha gondolkozni azon, hogy milyen felkészültséggel és fegyverrel megyünk abba a harcba, amelyet Isten országáért napról napra viszünk s jó néha meglátni azt hogy öntudatosság, szervezatlenség tekintetében a legutolsó szekta is mennyivel van fölöttünk. Csak három esetet említünk amelyek rávilágítanak erre az állapotra :

Az első magának „Az Út”-nak az esete. Ezt a folyóiratot nagy anyagi és szellemi munka és áldozat árán adjuk ki nem üzleti érdekből, hanem a lelkipásztor- és tanító testvérek munkája és lelki élete segítségéül. „Az Út”-nak ezen évfolyamára, noha az előfizetőkül jelentkezettek száma szinte 500, ténylegesen befizettek félévi vagy egész évi előfizetési díjukat *egyszázötvenen*. Ez egyrészt azt jelenti, hogy 350 lelkészársunk kapja havonként a folyóiratot, anélkül, hogy ha eszébe jut, megtenné, hogy azért fizetni is kellene, mert ingyen nekünk sem dolgozik a nyomda. Aztán azt jelenti, hogy az Út-nak *e félévre* 32'000 lei deficite van, tehát eddig régi tartalékait meglehetősen egészen felemészltvén, ezután már csak tengődik, s egy év múlva kiadása lehetetlenné válik, Mi az oka ennek? a szervezatlenség, amely megöl mindent, ami szervezett és öntudatos munkára számít.

A második példázat ugyancsak egy lapról szól az „Ifjú Erdély”-ről, melyről tudjuk, hogy egyellen kalvinista Keresztyén ifj. lapunk, mely nem csak irodalmi és tudományos téren akarja vezetni az ifjúságot, hanem az *ifjúsági misszió* útján, melyet ép azok vezetnek, akik a lap írói és baráti köréhez tartoznak, a keresztyén ifjúság eszményi nevelése célját szolgálja. Nos ez a lap anyagilag jelenleg úgy áll, hogy fennálló hátrálékai 12.000 leire rugván, a következő számot csak kölcsönpénzzel tudja kifizetni, holott előfizetői száma szerint a bejövő előfizetési díjoknak pár ezer lei jövedelmet is ellene produkálnok, ami egy lapnál elengedhetetlen szükséges fejlesztésére. Sőt megtörtént az, hogy egyik helyen *egész évben elfogadtak egy csomo felesleges lappéldányt*, ahelyett, hogy visszaküldték volna, hogy annyival kevesebbet nyomtatva, kiadásaink csökkenhessenek. Mi az oka ennek? — nem az előfizetési díj, ilyen olcsó lap egész Romániában nincs, nem is, mintha azt a 60 leit (havonta 4 lei) ne tudná mindenki adni — az a szervezatlenség, mely benne van ifjúságunkban már.

A harmadik példa a következő eset: Egyik *vasárnapi iskolánk* egy régi felekezeti iskolában működik, ahol az egész tantestület református igazgatójukkal együtt, régi szolgálai egyházunknak. És mégis megtörténik, hogy ez iskolánk igazgatója egy kanál vízben előlné a vasárnapi iskolát. Egy alkalommal mikor az intézkedés szerint a vas. iskola után a gyermekek

csoportvezetőjük segítségével templomba voltak rendelve, már a templomozás előtt, a vas. isk. tanítás kellős közepén; mondat végét sem várva, rohan be az osztályba, s sorbaállást parancsolt a gyerekeknek. Egy tanító, aki a nevelői munkát így le képes becsülni, s így meg képes vetni, teljes tudatlanságban kell, hogy legyen a v. isk. célja felől. Ez azonban nem áll. Ez esetben a illető jól tudja mit akarunk a vas. iskolával, mire szolgál, s ime mégis így jár el. Mi az oka ennek? — nem tulbuzgóság: a vas. iskolában nem ő felelős a gyermekekért, vagy talán az Isten háza iránti buzgó szerelem epeszti: mely nem tudná elnézni, hogy a gyermekek onnan elkéssenek — ez a veszedelem nem fenyeget — nem, az oka ennek az öntudatosság és szervezettség hiánya, mely csak a muszáj-munkát ismeri, az önkéntes munkát lenézi.

Sok ilyen példát lehetne felhozni, s az ember, ha végig-gondolja, elborzad, micsoda rettentő átok az a mi egyházunkon, mely nem roszakaratból, nem elvből, nem érdekből, hanem tisztán a szerveze'lenség, a kapkodás miatt tudja megbuktatni a legjobb szándékú kezdeményezéseket. Mert itt nem abban van a baj, hogy megbukik „Az Út”, megszűnik az „Ifjú Erdély”, lehetetlenné válik a v. iskola, — ha ezek helyett jobb és alkalmasabb organumokat ad valaki. Itt az a baj, hogy két munkát csak egymás ellen tudunk elképzelni, egy kezdeményezést nem azért nem támogatunk, mert rossz, hanem mert egyszerűen elrestelljük s minden ember a maga tervével gondolatával mérhetetlenül egyedül áll, mert ha elmondja egy másiknak, az nem azon töri a fejét, hogy jó-e és ha jó hogyan segítse elő a megvalósítását, hanem egy másik gondolatot állít azzal szembe, hogy ez se sikerüljön és a másik se. Nem az indulatunkban van a hiba, nem az elgondolásainkban van a baj, nem abban van a bűnünk, hogy kárát akarnánk az egyházunknak — a baj és a bűn forrása az, hogy nem tudunk határozottan és munkásan neki állani egy dolognak. Honnan van, hogy amint két presbiter soha sincs egy véleményen, úgy ifjuságunk faluban és városban külön utakon jár, elméleteket csinálunk róla, hogyan kellene gyermekeinket nevelni, de szétkergetjük a vasárnapi iskolát, eszünkbe jut, hogy milyen szükséges, a hasznos olvasnivaló az ifjuságunknak, de megbuktatjuk a lapot, amely ezt szolgáltatná, mert addig már nem megy az energiánk, hogy előfizetőt szerezzünk neki, elsőhajtozunk, ha ketten—hármán találkozunk, hogy milyen helyes dolog, amit „Az Út” ajánl erről vagy arról, de meg nem csináljuk, sőt nem veszünk elő egy utalványt, hogy beküldjük az előfizetési díját.

Ebben a borzasztó szervezelletségben látom én a leg-fenyegetőbb veszedelmet egyházunkra, mert *nem a külső körülmények fosztanak meg bennünket a munka lehetőségeitől, hanem magunk ejtjük ki azokat a kezünkben, ez öntudatosság*

hiánya miatt. Azért van, hogy utasítást várunk mindenre, de a kivitelre energiánk nincs.

S egyházunkat nem is lehet másképp megszervezni, mintha *saját magunkat és népünket ráneveljük egy sokkal szervezet-
tebb életre.* Ime, ezt *saját magunkon* tehetjük meg legelőször, ha szívósan és határozottan dolgozunk, s a megkezdett munkát az akadályokkal nem törődve viszünk diadalra. Ehez azonban a lélek teljes odaadása, osztatlan buzgalom és mély érdeklődés kell, Fanatikusoknak kell lennünk és azokat kell nevelnünk, fanatikusait a Lélek munkáinak, anyaszentegyházunk építésének. Ha azt tesszük, egyházi irodalmunk, közéletünk nem a *tervekben*, hanem az *eredményekben* lesz igazán gazdag.

I.

REFORMÁTUS NÉPNAPTÁR.

Már régebben is, több oldalról kaptunk biztatást, sürgetést egy kimondottan református naptár megindítására.

Előre is számítva lelkész tanító, aa-i és minden rendű és rangú hittestvéreink támogatására, egyházirodalmunk kiváló íróinak közreműködésével, egy minden tekintetben gazdag tartalmú értékes református népnaptár kiadását határoztuk el, melyben helyet fogna a szorosán vett naptári, valamint a gazdag és változatos szépirodalmi, gazdasági tanácsadó részen és egyéb érdekes és hasznos közleményeken kívül a református egyházkerület egyházközségeinek, iskoláinak, lelkészeinek stb., stb. hivatalos névjegyéke is.

Naptárunk, tekintve, hogy előreláthatólag kb. 12–14 íven fog megjelenni, 20 Leuba fog kerülni.

Lelkész aa-inak s általában a nagyobb számban rendelőknek 10⁰/₀ jutalékot biztosítunk.

Figyelemmel arra, hogy naptárunk, ha valamelyes leküzdhetetlen akadály közbe nem jön, már október hó folyamán meg fog jelenni, *előjegyzéseket már most kérünk és elfogadunk.*

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Junius havában beérkezett előfizetési díjak: Br. Kemény János adománya: 100 Leu. Gulya Géza ref. theologus Kolozsvár 75, Danka József M. cséke 80, Balogh Jenő Istvánháza 150, Soós Béla Arapatak 100, Gálffy Sándor Küküllőszéplak 45, Székely Dániel Felőr 150, Járay Márton ref. theologus Kolozsvár 75, Spáczay Árpád ref. theologus Kolozsvár 75, Tomka Károly Vojlovica (Jugoszlávia) 240, Kovácsy Sándor Subotica (Jugoszlávia) 160, László Dezső ref. theologus Kolozsvár 40, Saja Sándor ref. theologus Kolozsvár 75, Szaplanczay Bertalan Nagybánya 75, Dr. Mátyás Ernő Földvár 150, Kovács Benedek Marosvásárhely 150, László Zoltán Marosillye 60, Ferenczy Gyula Uzdiszentpéter 75, Kiss Mihály Maroscapó 80, Dakó Lajos Dája 75, Mircse Sándor Chicago 250, Fejér Pál Erzsébetváros 150, Horváth Ödön Mezőköbölkút 75, Mirtse Ferenc Orbaitelek 100, Babos Sándor Kolozsvár 70, dr. Nagy Gyula Alsósófalva 75, Dénes Dezső Felsősófalva 75, Laár Ferenc Parajd 75, Udvari András ref. theologus Kolozsvár 65, Vásárhelyi Boldizsár Kolozsvár 150 leu.

„Az ember életútjának felén” című mű, mely a könyvpiacra úgy talmilag, mint kiállításában általános feltűnést keltett, — a sajtót elhagyta.

Kiadóhivatalunk még a pünköszt ünnepek előtt elküldte azokat részint közvetlenül a megrendelő címére postai *ajánlott csomagban* (tehát úgy a Romániában, mint a külföldön lakók részére) részben pedig a legatióba indult theologus ifjaink útján az előfizető gyűjtő a kezéhez, akit aztán megkértünk, hogy azokat a gyűjtőívén szereplő aai-hoz eljuttatni sziveskedjék.

Ennélfogva bizonyára az összes megrendelők megkapták ezóta a kiváló művet.

Ha mégis lennének olyanok, akikhez nem jutott volna el az általunk megrendelt könyv, tisztelettel felkérjük sziveskedjenek elsősorban saját postahivataluknál érdeklődni a könyv megérkezése iránt s ha ez nem vezetne eredményre, akkor forduljanak egy lev. lapon *Kiadóhivatalunkhoz*, hogy mi itten megreklamálhassuk.

Ravasz László: *Az emberéletútjának felén* c. műre vonatkozólag kiadott előfizetési gyűjtőívek egy része mindez ideig nem érkezett be.

Tisztelettel felkérjük mindazon aai-t, akik az általunk megküldött gyűjtőíveket még nem küldötték volna vissza, azokat legkésőbb *fo!yó évi augusztus hó 1-éig* visszajuttatni sziveskedjenek, mert ezen idő eltelté után már nem adhatjuk a szóban levő könyvet 110, hanem csak 150 Leu bolli áron.

Kiadóhivatal.